

HARBIY KONTENTLARDA AXBOROT XAVFSIZLIGI MASALASI*Sulaymonova Umida Pulat qizi**Zulfiya nomidagi Davlat mukofoti sohibasi**Andijon davlat tibbiyot instituti Davolash fakulteti tyutori*

Annotatsiya. Maqolada harbiy kontentlarda axborot xavfsizligini ta'minlash muammolari tahlil qilingan. o'zbekiston qonunchilik bazasi, xorijiy tajribalar va zamonaviy tahdidlar kontekstida tahliliy yondashuv asosida mavjud tizimning zaif jihatlari aniqlangan. kontent-tahlil, solishtirma tahlil va ekspert so'rovnomalari asosida axborot sizintilari, normativ bo'shliqlar va regulyatsiya mexanizmlari ko'rib chiqilgan. muallif tomonidan o'zbekiston sharoitida axborot xavfsizligini kuchaytirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Axborot xavfsizligi, harbiy kontent, davlat siri, senzura, regulyatsiya, jurnalistika, normativ baza, raqamli tahdid.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida axborot xavfsizligi masalasi harbiy sohaga bevosita taalluqli eng muhim strategik muammolardan biriga aylangan. Harbiy kontentlar – bu davlat mudofaa siyosati, harbiy operatsiyalar, maxfiy missiyalar, texnologik yangiliklar hamda milliy xavfsizlikka oid ma'lumotlarni o'z ichiga olgan maxsus axborot maydonidir. Mazkur kontentlar bilan ishlashda xavfsizlik choralarining yetarli darajada bo'lmasligi natijasida ichki va tashqi tahdidlar keskin ortmoqda, xususan, kiberhujumlar, axborotni noqonuniy tarqatish, manipulyativ ta'sir va feyk ma'lumotlar tarqalishi hollari ko'paymoqda.

O'zbekistonda harbiy sohaga oid axborotlar muhofazasi "Davlat sirlari to'g'risida"gi Qonun, "Axborot xavfsizligi konsepsiyasi" kabi hujjatlar orqali huquqiy jihatdan tartibga solingan bo'lsa-da, zamonaviy raqamli tahdidlar fonida bu tizim doimiy ravishda yangilanib borishni talab qilmoqda. Harbiy kontentlarning davlat axborot resurslarida joylashtirilishi, OAVda yoritilishi yoki ijtimoiy tarmoqlarda muhokama qilinishi bir qarashda fuqarolik jamiyatining ochiqqligiga xizmat qilgandek ko'rinib-da, aynan shunday ochiqlik nazorat qilinmasa, milliy xavfsizlikka putur yetkazishi mumkin. Ayniqsa, noan'anaviy urushlar (axborot urushi, kiberurush) fonida har qanday harbiy axborot – potentsial hujum vositasi yoki nishoni bo'lishi mumkin.

Shu boisdan, harbiy kontentlarda axborot xavfsizligini ta'minlash masalasi nafaqat texnik, balki strategik va ijtimoiy siyosiy yondashuvni ham talab etadi. Harbiy jurnalistikaning axborot siyosatidagi o'rni, sensor siyosatlar, tahririy javobgarlik, shuningdek, razvedka va kontrrazvedka tuzilmalari faoliyati bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqilishi zarur. Harbiy kontentlar jamiyatga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qilish, shu asosda ishonchli, lekin xavfsiz axborot oqimini ta'minlash bu boradagi dolzarb ilmiy masalalardan hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Harbiy kontentlarda axborot xavfsizligi masalasini o'rganishda ilgari o'tkazilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili ushbu yo'nalishdagi yondashuvlarning ko'lamini aniqlash imkonini beradi. Jumladan, Z.X.Xasanova o'zining "Raqamli transformatsiya sharoitida axborot xavfsizligini ta'minlashning nazariy va amaliy asoslari" nomli doktorlik dissertatsiyasida zamonaviy axborot makonida harbiy kontentlarga tahdid soluvchi asosiy xavf manbalarini

tahlil qilgan. U harbiy axborotning sızib chiqishi natijasida yuzaga keluvchi milliy xavfsizlikka tahdid holatlarini sistematik tahlil asosida ochib bergan.

J.B.Tursunov tomonidan tayyorlangan "O'zbekiston axborot siyosatida axborot xavfsizligi masalalari" mavzusidagi ilmiy maqolada harbiy kontentlarni yuritishda OAV faoliyatining chegaralari, axborot sirlarini muhofaza qilishda mavjud huquqiy bo'shliqlar, shuningdek, senzura va tahririy siyosat muammolari ochib berilgan. U ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlardagi harbiy ma'lumotlarning tarqalish tezligi va bu boradagi regulyatsiya mexanizmlarining sustligini tanqidiy baholagan.

Xalqaro tajriba jihatidan esa, G'arb davlatlarining axborot xavfsizligi bo'yicha amaliyotlari, xususan, AQShning "Department of Defense Information Assurance Certification and Accreditation Process" (DIACAP) tizimi tahlil etilgan ilmiy manbalarda bu model harbiy kontentni yuritishda qat'iy standartlar va xavfsizlik protokollarini belgilab bergani ko'rsatiladi. Bunday tizimlar O'zbekiston sharoitida ham tatbiq qilinishi mumkinligi dissertatsiyalarda taklif sifatida ilgari surilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Axborot xavfsizligiga doir muammolarni harbiy kontent kontekstida tahlil qilish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Baza — O'zbekiston Respublikasining "Davlat siri to'g'risida"gi Qonuni, "Axborot xavfsizligi konsepsiyasi", shuningdek, tegishli Prezident farmonlari va Hukumat qarorlarining mazmuni sistemali ravishda o'rganildi. Bu jarayonda normativ hujjatlar huquqiy-himoya mezonlari nuqtayi nazaridan saralandi va harbiy axborot tarqatilishi bilan bog'liq real regulyativ imkoniyatlar baholandi.

Ikkinchi bosqichda kontent-tahlil usulidan foydalanilib, so'nggi uch yil ichida internet va OAV orqali tarqalgan harbiy xarakterdagi ochiq axborot materiallari tematik, semantik va strukturaviy mezonlar asosida tasniflandi. Maqsad — axborot tarqatilishidagi xavf zonalarini aniqlash va ularning xavfsizlik siyosati bilan uzviy bog'liqligini asoslashdir. Kontentlar ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, X) va rasmiy davlat axborot resurslari asosida tanlab olindi.

Uchinchi metod sifatida solishtirma tahlil usuli joriy etilib, AQSh, Rossiya Federatsiyasi, Isroil va Xitoy kabi davlatlarning harbiy axborot siyosati va xavfsizlik protokollari O'zbekiston amaliyoti bilan qiyoslandi. Bu asosda xavfsizlikni boshqarishdagi institutsional va texnologik tafovutlar aniqlab borildi.

Tizimli yondashuv asosida harbiy kontentlar bilan ishlovchi jurnalistlar, OAV tahririyati xodimlari hamda axborot xavfsizligi mutaxassislari o'rtasida ixtisoslashtirilgan so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma orqali harbiy axborotlarni e'lon qilishdagi professional yondashuvlar, axloqiy mezonlar va tahririyatsiz filtrlash darajalari aniqlandi. Natijalar statistik jihatdan kodlashtirilib, ularning xavfsizlik siyosatiga ta'siri tahlil qilindi. Tanlangan metodlar yordamida harbiy kontent bilan ishlashda mavjud axborot xavfsizligi muammolarining xarakteri, omillari va ularni bartaraf etish yo'nalishlari nazariy va amaliy asoslarda aniqlab berildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

O'tkazilgan normativ-huquqiy tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekiston Respublikasining axborot xavfsizligiga oid qonunchilik tizimi umumiy axborot maydoni uchun yetarli asoslarni belgilagan bo'lsa-da, harbiy kontentlarga oid maxsus regulyatsiyalar aniq va tizimli shakllantirilmagan. "Davlat siri to'g'risida"gi Qonun, 2004-yilda tasdiqlangan maxfiylik toifalari ro'yxati, shuningdek, "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonun kabi

hujjatlarda harbiy kontent bilan ishlashdagi xavfsizlik standartlari umumiy formulalar orqali ifodalangan, bu esa real axborot oqimi va zamonaviy raqamli muhit talablariga mos kelmasligini ko'rsatadi.

Kontent-tahlil usuli asosida tahlil qilingan 80 ta harbiy axborot namunalaridan 27 tasi (33.7%) ijtimoiy tarmoqlarda davlat sirlariga yaqin bo'lgan, senzurasiz va tekshirilmagan shaklda e'lon qilingan. Ayniqsa, Qoraqalpog'iston va Surxondaryo viloyatlaridagi harbiy harakatlar haqida tarqatilgan ayrim tasvirlar xorijiy kanallar tomonidan qayta ishlanib, geosiyosiy manipulyatsiyalarda foydalanilgan. Bu holat xavfsizlikka xavf tug'diruvchi axborot sızıntilarining internet muhitida nazoratsiz tarqalishini ko'rsatdi.

Solishtirma tahlil natijalariga ko'ra, AQSh Mudofaa vazirligi (DoD) tomonidan ishlab chiqilgan DIACAP tizimi, Isroilning harbiy axborot senzura markazi, Rossiyaning FSB nazorat tizimi O'zbekistonga nisbatan ancha mukammal va qat'iy standartlarga ega ekani aniqlangan. Jumladan, AQShda harbiy kontentni e'lon qilish uchun besh bosqichli verifikatsiya va ruxsatlash protokoli joriy etilgan, bunda jurnalist va davlat organlari o'rtasida bevosita axborot muvofiqlashtirish mexanizmi mavjud. O'zbekistonda esa bu jarayon rasmiy axborot agentliklari bilan cheklangan bo'lib, nodavlat yoki mustaqil jurnalistlar uchun aniq yo'riqnoma ishlab chiqilmagan.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Harbiy kontentlar bilan ishlashda axborot xavfsizligini ta'minlash davlat axborot siyosatining muhim tarkibiy qismidir. O'zbekistonda mavjud qonunchilik umumiy tamoyillarni belgilasa-da, harbiy axborotning ochiqligi va himoyasi masalasida alohida normativ tizimga ehtiyoj mavjud. Tahlillar xorijiy tajribalar asosida tizimli va qat'iy yondashuvlarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Harbiy kontent bilan ishlovchi jurnalistlar uchun alohida axborot xavfsizligi reglamenti ishlab chiqilishi lozim.
2. Raqamli tahdidlarga mos huquqiy va texnik vositalar modernizatsiya qilinishi zarur.
3. Axborotni rasmiy tasdiqlovchi institutsional tizimni kuchaytirish lozim.

ADABIYOTLAR

1. З.Х.Хасанова Информационная безопасность в условиях цифровизации. – Ташкент: Fan, 2021. – 174 с.
2. Ж.Б.Турсунов Медиабезопасность и национальные интересы. – Т.: Yangi asr avlodi, 2020. – 208 с.
3. Ш.Р.Касымов Информационная политика и безопасность: правовые аспекты. // Журнал «Социальные исследования». – 2022. – №4. – С. 58–64.
4. Z.X.Xasanova Raqamli transformatsiya sharoitida axborot xavfsizligini ta'minlashning nazariy va amaliy asoslari: DSc dissertatsiyasi. – Toshkent: TATU, 2022. – 215 b.

1. J.B.Tursunov O'zbekiston axborot siyosatida axborot xavfsizligi muammolari // Ilmiy axborotlar. – 2021. – №2. – B. 45–50.
2. A.A.Karimov Harbiy jurnalistikada axborot manbalarining ishonchliligi va ularni qonuniy himoyalash usullari: Magistrlik dissertatsiyasi. – T.: O'zDJTU, 2023. – 98 b.
3. U.S. Department of Defense. Department of Defense Information Assurance Certification and Accreditation Process (DIACAP). – Washington, D.C.: DoD Publications, 2020. – 132 p.

